

sprzedaży — kupna, przejęcia na własność prywatną lub spółdzielczą oraz wymiany gruntów rezerwatu „Tuł”.

2. Scałić rozparcelowane tereny i na powrót ustanowić Tuł rezerwatem przyrody, w granicach sprzed II wojny światowej lub zbliżonych — zgodnie z nadrzędnym interesem społecznym.

3. Wprowadzić już obecnie zakaz zbiorowych wycieczek przez szczyt Tułu. Do tego celu wystarczająco służy czarny szlak z Goleszowa na Czantorię, także dający pogląd na bogactwo roślinności właściwe wapiennemu podłożu.

4. Zobowiązać władze Kombinatu Rolniczego w Goleszowie, jako głównego użytkownika terenu do ścisłego przestrzegania przepisów dotyczących rezerwatów przyrody.

5. Utworzyć zespół ludzi, który by miał pieczę nad rezerwatem oraz prowadził akcję uświadamiającą w różnych środowiskach, zwłaszcza wśród młodzieży. W jego skład powinni wejść naukowcy, strażnicy ochrony przyrody, nauczyciele, turyści.

Józef Gałuszka

OCHRONA ROŚLIN

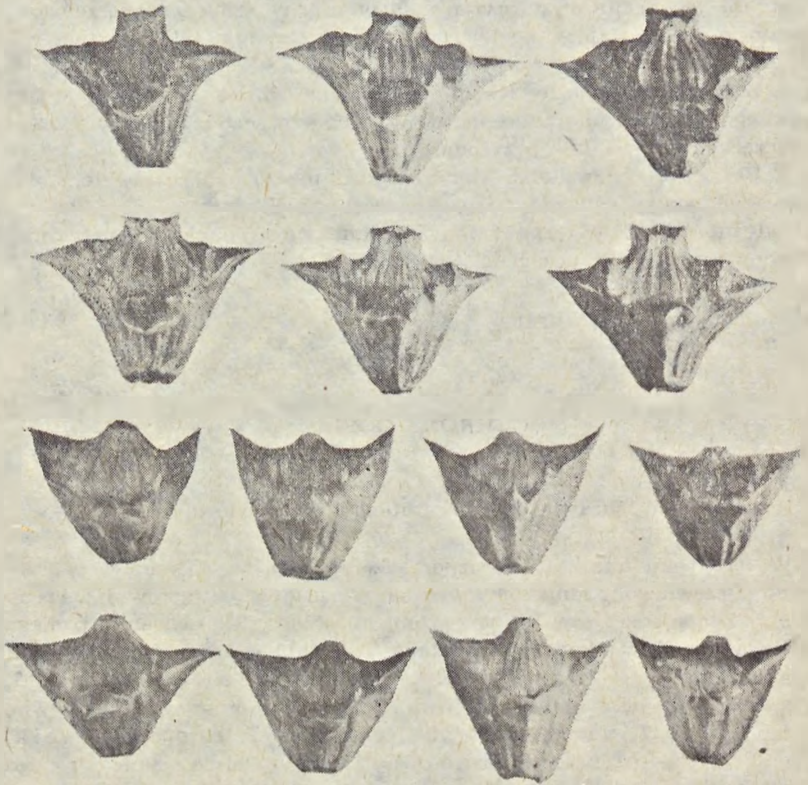
W sprawie ochrony kotewki *Trapa* sp. div.

W 1983 roku ukazało się rozporządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 30 kwietnia w sprawie gatunkowej ochrony roślin. Zgodnie z tym rozporządzeniem całkowitej ochronie podlega kotewka orzech wodny *Trapa natans*. Jak łatwo się przekonać, znani botanicy polscy — Szafer, Kulczyński, Pawłowski (1967) wymieniają z obszaru Polski dwa gatunki, a mianowicie kotewkę orzech wodny *T. natans* i kotewkę europejską *T. europaea*. Tacik, autor krytycznego opracowania rodzaju *Trapa* w Polsce, zamieszczonego w dziele „Flora polska” (1963), podaje z naszego kraju 4 gatunki. Są to: kotewka węgierska *T. hungarica*, kotewka mucańska *T. muzzanensis*, kotewka orzech wodny *T. natans* i kotewka stożkowata *T. conocarpa*. Także moje badania prowadzone wspólnie z Wójcickim nad zmiennością kotewki w Polsce i Europie dowodzą, iż w naszym kraju rośnie więcej niż jeden gatunek. Ponieważ badania są w toku i do rozstrzygnięcia pozostaje sprawa poprawnego nazewnictwa gatunków, nie podaję tutaj żadnych nazw łacińskich.

W świetle tego co powyżej napisałem, musi budzić zdziwienie fakt, że czynniki oficjalne planując ochronę gatunków nie sięgają do źródeł

fachowych, przez co ochroną obejmują tylko część populacji kotewki. W ten sposób będzie można bezkarnie niszczyć inne gatunki, a także liczne formy mieszańców, które stanowią prawie połowę populacji.

Na ryc. 1 zestawiono orzechy dwóch najczęściej w Polsce występujących taksonów. W górnej części ryciny pokazano orzechy kotewki

Ryc. 1. Orzechy kotewki orzecha wodnego (u góry) i kotewki stożkowej (u dołu). — Nuts of *Trapa natans* (above), and *T. conocarpa* subsp. *laevigata* (below). Fot. J. Staszkiwicz

orzecha wodnego *T. natans*, u dołu kotewki stożkowej w podgatunku *T. conocarpa* subsp. *laevigata*.

Jeżeli wziąć pod uwagę, że kotewka należy w Polsce do rodzajów wymierających wskutek zanieczyszczenia akwenów wodnych, gospodarczej działalności człowieka itp. to należy jak najszybciej dodać

uzupełnienia do rozporządzenia w sprawie gatunkowej ochrony roślin biorąc pod ochronę wszystkie gatunki kotewek występujące w Polsce.

Jerzy Staszkiewicz

PIŚMIENNICTWO

Staszkiewicz J., Wójcicki J. J. 1979 Analiza biometryczna orzechów rodzaju *Trapa* L. z Polski. *Fragm. flor. geobot.* 25(1):33—59.

Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B. 1967 *Rośliny polskie*. PWN Warszawa.

Tacik T. 1963 *Rodzina Hydrocaryaceae (Trapaceae), Kotewkowate*. W: *Flora polska*. 10:14—26. PWN, Warszawa—Kraków.

Godne ochrony stanowisko ciemniźcy zielonej *Veratrum lobelianum* w Kotlinie Oświęcimskiej

Ciemniźca zielona jest rośliną silnie trującą, stosowaną w leczeniu ludowym i homeopatii. Jej kłącze *Rhizoma Veratri viridis*, jest równocennym surowcem w porównaniu z kłączem gatunku pokrewnego — *Veratrum album* i może go zastępować. Zawiera liczne alkaloidy o budowie steroidowej, które określa się jako alkaloidy *Veratrum*. Najważniejsze z nich pod względem leczniczym to: germina i jej estry — germeryna i germitryna oraz estry protoweratryny i zygadeniny (Broda, Mowszowicz 1973, Kohlmünzer 1980, Nowiński 1980). Związki te silnie obniżają ciśnienie tętnicze krwi, porażają ośrodek naczynioruchowy w rdzeniu przedłużonym, zwiększają objętość wyrzutową serca i zwalniają jego czynność. Są jednak bardzo toksyczne — stąd jest ograniczone stosowanie surowca (Kohlmünzer 1980, Ożarowski 1982). Wyciągi z kłącza ciemniźcy zielonej podaje się w rzucawce porodowej, w nagłych zwyżkach ciśnienia tętniczego i w ostrym lub podostrym nadciśnieniu pochodzenia nerkowego. Mogą one być również stosowane między innymi przy zwalczaniu wszawicy (Ożarowski 1982). Ze względu na częściową ochronę ciemniźcy w Polsce, surowiec ten prawie w całości pochodzi z importu — głównie z krajów bałkańskich, zaś jedynie w małej części z bardzo trudnej uprawy.

Mapa zasięgu ogólnego ciemniźcy zielonej pokazuje dość skomplikowany obraz jej rozmieszczenia. Jest to gatunek występujący tylko w Eurazji. Na podstawie mapy Meusela, Jaegera i Weiner-ta (1965), ciemniźcę zieloną można określić jako takson należący do elementu eurosyberyjskiego. Należy jednak dodatkowo wskazać na jego wyraźne przywiązanie do gór zachodniej i południowej części zasięgu. W Europie Zachodniej i Środkowej występuje w masywach górskich Pirenejów, Alp i Karpat, a także na ich szerokich pobrzeżach. W Azji zaś, po znacznej dysjunkcji oddzielającej północną część zasięgu od południowej, rośnie na Kaukazie i w górach Azji Środkowej.